

Öğretim Elemanlarının Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Güç Türleri Ölçeğinin Geliştirilmesi

Engin ASLANARGUN (*)

H. Merve ERİŞ (**)

Öz: Bu çalışmada, öğretim elemanlarının sınıf yönetiminde kullandıkları güç türlerini belirlemek amacıyla “Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeği”nin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinin 3. ve 4. sınıflarındaki 273 öğrenciye 40 maddelik bir deneme formu uygulanmış, yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda 34 maddeden ve 7 faktörden oluşan Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeği geliştirilmiştir. KMO testi sonucu kritik değer olarak kabul edilen .70’den yüksektir. Bartlett Testi sonucunda ise $p = .000 < .01$ olduğundan .01 düzeyinde anlamlı olup 34 madde toplam varyansın 53.318 unu açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güç, Güç Türleri, Öğretim Elemanları, Sınıf Yönetimi, Öğrenci Davranışları

The Scale Development of Power Sources that Lecturers’ Applied in Class Management at Higher Education

Abstract: This paper aims to develop a scale of lecturers’ power sources in class management. Survey method is used in the research. The outline of scale was applied by 273 graduates at the University of Düzce, Faculty of Technical Education, teaching departments of computing, electric, design, construction, furniture and decoration. After the application of the outline of the scala that has 40 items resulted in 34 items of final version of scala soon after the completion of reliability and validity analysis. KMO value of AFM scale is .894 that is meaningful above than critical level of .70 and the value of Barlett test is meaningful on the level of .01. It is seen that after factor analysis, the scale provides 53.318% of total variance.

Keywords: Lecturer, Power Sources, Class Management, Achievement.

*) Doç.Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
(e-posta: enginaslanargun@gmail.com)

***) Arş.Gör., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
(e-posta: merveeris@duzce.edu.tr)

Giriş

Örgütsel amaçları gerçekleştirebilmek için yöneticiler, örgüt dinamiklerini harekete geçirmek durumundadır. Bunun için örgüt üyelerinin yönlendirilmeleri ve işe yönelik güdülenmelerinin sağlanması gerekmektedir. Endüstri Devrimiyle birlikte karmaşıklaşan ve büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının var olmasıyla kitlesel bir boyuta ulaşan iş yaşamında, örgüt üyelerinin amaçlar doğrultusunda yönlendirilmesi farklı nitelikteki yöneticilerin ortaya çıkmasını zorunlu hale getirmiştir. Modernizmin gelişmiş ülkelerde yaşam tarzı olarak benimsenmesiyle birlikte beklentileri, gereksinimleri, bakış açıları ve eğitim düzeyleri daha üst seviyelere çıkan örgüt üyelerinin harekete geçirilmesi, yöneticilerin ve öğretmenlerin daha güçlü ve daha farklı yeteneklere sahip olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu süreçte çeşitli güç kaynaklarının kullanılması ve amaçları gerçekleştirebilmek için farklı nitelikteki örgüt üyelerinin harekete geçirilmesi gerekmektedir.

Örgütsel davranışlar güç ilişkilerine göre şekillenmekte ve bütün sosyal ilişkiler bir çeşit güç ilişkisini yansıtmaktadır. Güç türünden ve onu kullananın bağımsız olarak her örgütsel etkinliğin arka planında bir tür güç ilişkisini görmek mümkündür. Bu anlamda güç, bireylerin sosyal yaşamda diğer insanları etkilemek için kullandıkları yetenek olarak tanımlanmaktadır. Gücü kullanan kişinin tarzına, çalışanlarla olan iletişim biçimine ve örgüt iklimine göre farklı sınıflandırmalara ayrılan güç konusu, genel anlamda karizmatik, yasal ve geleneksel güç türleri şeklinde alt kategorilere ayrılabilirdiği gibi daha ayrıntılı olarak ödül, zorlayıcı, yasal, karizmatik, uzmanlık ve bilgi güç türleri şeklinde sınıflandırmalara da tabi tutulmuştur. Sosyal yaşamda insanları etkilemek için kullanılan yetenek olarak tanımlanan güç olgusu öğretmen-öğrenci, müdür-öğretmen, doktor-hasta, asker-komutan, işçi-patron gibi toplumsal yaşamın her aşamasında görülebilecek türden bir iletişim biçimidir. Yapılan işin niteliğine ve örgüt iklimine göre zorlayıcı güç ilişkilerinin baskın olduğu silahlı örgütlerden söz edilebileceği gibi maddi-manevi ödül güç türü davranışlarının daha sıklıkla görüldüğü eğitim kurumlarının varlığından da söz edilebilir. Güç veya sosyal güç, işleri yaptırabilme ve insanları kontrol edebilme yeteneği olarak tanımlandığında bu niteliğiyle yaptırım ve zorlama içermektedir. Zorlama, yasal kurallar aracılığıyla doğrudan olabildiği gibi kişilerin örgüt içerisinde hissettikleri psikolojik baskı sonucunda davranış değişikliği şeklinde de ortaya çıkabilir.

Güç ve etki konusunda literatür incelendiğinde çeşitli sınıflandırmalar ve kavramsal laştırmalar olmasına karşın, French ve Raven tarafından 1959 yılında geliştirilen (French ve Raven, 1959, 266) ve Raven tarafından 1965 ve 1999 yıllarında (Raven, 1999) revize edilerek geliştirilen güç türleri kavramlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Örgütsel güç konusunda French ve Raven tarafından üretilen ve daha sonra geliştirilen sınıflandırma, çeşitli alanlarda çalışmalara konu olmuştur. Yönetici ve çalışanlar, psikolog ile öğretmen, denetçi ile çalışanlar, okul müdürü ve öğretmenler, öğretim üyeleri ile üniversite öğrencileri gibi değişik sektörlerdeki örgütlerde güç ilişkilerini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Alanyazında, yazarlar tarafından geliştirilen beşli, altılı veya onbirli sınıflandırmanın kullanıldığı görülmektedir (Nesler ve diğ.,1999, 752).

Örgütler, kendilerine has ilgileri, inançları, değerleri, tercihleri, bakış açıları ve algılamaları olan insanların veya insan gruplarının beklentileri ve gereksinimleri için birbirleriyle yarıştıkları, iç içe geçmiş ve birbirleriyle kesişen ilişkilerin yaşandığı karmaşık bir sistemdir. Bu sistemde sınırlı olan örgütsel kaynaklar için bireyler ve bireylerin oluşturduğu koalisyonlar sürekli birbirleriyle yarışmakta ve sonuçta çatışma kaçınılmaz hale gelmektedir. Çatışma ve yarışmanın yaşandığı bir ortamda güç ve politika en önemli silah haline gelmektedir. Bu nedenle güç, politika ve etki alanı örgütsel yaşam için son derece önemli ve sürekli bir olgu haline gelmektedir (Ott, 1996, 380). Politik yapılar olarak tanımlanan örgütler, kişilerin ve grupların birbirlerini etkilemek ve belirli yönde davranışa sevk etmek için mücadelede buldukları alanlar olarak da görülmektedir. Bu süreçte örgüt üyelerinin güç kazanma ve kullanma yönündeki çabaları örgüt içi politikayı oluşturmaktadır (Koçel, 1989, 250).

Okullarda genellikle birden fazla güç türü uygulaması görülmektedir. Uzmanlık ve karizmatik güç türü birbirleriyle yakın ilişkili olarak genellikle bir arada bulunurken, zora dayalı güç türü ile yasal güç türü arasında zayıf bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Warren, 1968, 955). Zorlamaya dayalı güç türü genellikle tek başına uygulama alanı bulurken, karizmatik ve uzmanlık güç türleri diğer güç türleri ile ilişkilidir. Eğitim örgütlerinde öğretmen-öğrenci, öğretmen-yönetici, müfettiş-öğretmen veya ast-üst arasındaki ilişkilerde otoriteye dayanan davranışlar görülmesine karşın, hâkim olan anlayışın aksine okullardaki otorite ilişkileri zorlama içermemektedir. Buna göre okullarda geçerli olan otorite ile diğer örgütlerde karşılaşılan otorite arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örgütlerde otorite, grup tarafından kabul edilen ve değerlerce meşrulaştırılan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Okullarda otorite, astların üstlerine gönüllü olarak gösterdiği uyum davranışları olarak tanımlanmaktadır (Hoy ve Miskel, 2001, 217).

Eğitim örgütlerinde güç ve otorite konusu, felsefenin de ilgi alanına girmektedir. Bilgi, iletişimin yaygınlaştığı günümüzde önemli bir güç olarak algılanmaktadır. Bilgi çağında, bilgi ve güç aynı bağlam içerisinde sıkça kullanılmakta ve yeni bilgi anlayışında güç konusu önemini korumaktadır (Marshall, 1996). Eğitim-öğretim sunan kurumlar olarak okullar, çeşitli şekillerde ve oranlarda güç ve otorite ilişkisi içerisine girmektedir. Eğitim örgütlerinin üyeleri olarak öğretim elemanları, müfettişler, yöneticiler ve öğretmenler buldukları konumlara göre bazı güç kaynaklarına sahip olarak hareket olanağı bulmaktadır. Hoy ve Miskel (2001, 220) okullarda geçerli olan güç ve otorite ile liderlik olgusu arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Eğitim örgütlerinde güç öğretim elemanları, müfettişler, yöneticiler, öğretmenler ve öğrencilere meşrulaştırıcı bir güç sağladığı için temel bir özellik olarak kabul edilmektedir. Örgüt içerisindeki yasal sınırlar ve konumlar formel otoriteyi oluştururken, değerler ve duygular ise informal otoriteyi oluşturur ve meşrulaştırır. Otorite yöneticiler, kontrolü sağlayabilmek için formel yaptırımlara başvurma veya formel yaptırımlarla tehdit etme eğiliminde iken, bu durum büyük oranda kendi otoritesinin azalmasına neden olmaktadır. Örgüt iklimi, kültürü ve üyelerin psiko-sosyal düzeyleri, en uygun güç türleri konusunda belirleyici olmaktadır. Hall'a göre

(1977, 209) eğitim düzeyi yüksek ve profesyonel ortamlarda zorlayıcı güç türünün görülme oranı düşük iken, profesyonelliğin zayıf olduğu ortamlarda bu güç türü daha fazla görülmektedir. Karizmatik, yasal ve uzmanlık güç türleri, ödül ve zorlamaya dayalı güç türlerine göre daha demokratik bulunmaktadır.

Alanyazında örgütsel güç konusuna ilişkin araştırmalar incelendiğinde üniversite bölüm başkanları ile öğretim üyeleri (Özaslan ve Gürsel, 2008, 102) yönetici ve çalışanlar (Bachman, Bowers ve Marcus, 1968; Myers, 1977; Kasapoğlu, 1999, 96) psikolog ile öğretmen (Erchul, Raven ve Whichard, 2001), okul müdürü ve öğretmenler (Hornstein, 1968, Üstüner, 1999; Çıldır, 2008, Aslanargun, 2009), öğretim üyeleri ile üniversite öğrencileri (Ring ve Kelley, 1959; Nesler ve diğ.,1999) eğitim müfettişleri ve öğretmenler (Aslanargun, Kılıç ve Eriş, 2011) gibi değişik sektörlerdeki örgütlerde güç ilişkilerini konu alan çalışmaları görmek mümkündür.

Güç ilişkileri her türlü örgüt ortamında ortaya çıkabileceği gibi sınıf yönetiminde de bazı davranış örnekleriyle gündeme gelebilir. Bilgiyi sunan ve öğrencileri bu doğrultuda hayata hazırlanmayı amaç edinen öğretmenlerin hedeflerine ulaşabilmek için çeşitli güç türlerine başvurması bir anlamda zorunlu bir durumdur. Etkilemenin ve dolayısıyla öğrenmenin gerçekleşmesi, büyük oranda öğretmenin öğrencileriyle kurduğu iletişime ve sınıf içerisinde sergilediği güç davranışlarına bağlıdır. Teknolojinin gelişmesi ve insanlık ortak mirasının genişlemesi paralelinde, insanı sadece bir yönüyle değerlendiren modeller yerini, günümüzde daha bütüncül ve insanı her yönüyle kuşatan yaklaşımlara bırakmaktadır. Kültürel, psikolojik, biyolojik ve sosyal bir varlık olarak insanı bütün yönleriyle kuşatan yaklaşımlar popüler hale gelmektedir. Bu anlayışın bir ürünü olarak sınıf yönetiminde de tek boyutlu ders anlatımının ve güç kullanımının yerine, çok kaynaklı, birden fazla değişkenin etki ettiği iletişim modelleri tercih edilir hale gelmektedir. Burada hedeflenen amaç, niteliği artırma ve öğretimi gerçekleştirme amaçlı yapılan etkinliklerin daha sağlıklı, objektif, kuşatıcı ve kapsayıcı yönünü ortaya çıkarmak olmaktadır. Öğretim elemanlarının görevlerini yerine getirirken başvurdukları güç türlerinin çok kaynaklı olması, eğitim öğretim etkinliklerinin niteliğini arttırabilecektir. Bu doğrultuda sadece örgütsel konuma bağlı olarak ortaya çıkan yasal ve zorlayıcı güç türleri yerine, kişisel konuma dayanan bilgi, karizmatik ve ödül güç türlerinin ön plana çıkması etkililiği ve verimliliği yükseltebilecek nitelikte değerlendirilmektedir.

1. Çalışmanın Önemi

Yüksek öğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının sınıf yönetiminde yaygın olarak başvurdukları güç türlerinin tespit edilebilmesi mevcut durumun resmedilmesi ve daha etkili bir öğretim gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Böylece öğrencilerin bu konudaki bakış açıları ve öğretim elemanlarının kendi durumları hakkında bilgi sahibi olmaları açısından Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeği geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için aşağıdaki işlemler yapılmıştır.

2. Yöntem

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Mevcut durumun resmedilmesi ve kendi koşulları içerisinde sunulması şeklinde tanımlanan (Karasar, 2000; Balcı, 2004) tarama modeli, araştırmanın amacına en uygun model olarak belirlenmiştir.

3.1. Çalışma Örnekleme

Taslak ölçek ön uygulama sürecinde 2010-2011 Öğretim Yılı Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Bilgisayar, Elektrik, Makine, Mobilya ve Dekorasyon ve Yapı Öğretmenliği Bölümleri 3. ve 4. sınıf öğrencisi 273 öğrenciye uygulanmıştır. Örnekleme giren bireyler kolay örnekleme yöntemi ile elde edilmiştir. Öğrencilerin öğretmenlik meslek bilgisi derslerini büyük oranda tamamlamış olmaları açısından son sınıfa geçmiş veya mezuniyet aşamasında bahar dönemi sonu uygulama yapılmıştır. Tablo 1’de uygulama yapılan öğrencilerin bölümlere göre dağılımları ve cinsiyet oranları görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın örnekleme

Bölüm Adı	Öğrenci Sayısı	Erkek	Kız
Bilgisayar	78	50	28
Elektrik	34	34	0
Makine	38	24	14
Mobilya ve Dekorasyon	61	61	0
Yapı	62	35	27
TOPLAM	273	204	69

Tablo 1’de görüldüğü gibi uygulama yapılan teknik eğitim fakültesi bölümlerine ait kız ve öğrenci sayılarına bakıldığında bilgisayar bölümünde 50 erkek ve 28 kız, elektrik bölümünde 34 erkek, makine bölümünde (tasarım ve inşaat bölümü) 24 erkek, 14 kız, mobilya ve dekorasyon bölümünde 61 erkek öğrenci 3. ve 4. sınıfa devam ederek araştırmaya katılmıştır.

3.2. Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeğinin Geliştirilmesi

Yüksek öğretim düzeyindeki eğitim örgütlerinde geçerli olan öğretim elemanı-öğrenci iletişimini öğrencilerin bakış açısıyla ölçmek amacıyla tasarlanan aracın geliştirilmesi aşamasında aşağıdaki süreçler izlenmiştir. Bu aşamalar maddeler halinde açıklanmaktadır.

1. Literatür Taraması ve Madde Havuzu Oluşturulması
2. Uzman Görüşlerinin Alınması
3. Uygulama Yapılması
4. Faktör Analizi
5. Boyutların Belirlenmesi

2.1.1. Literatür Taraması Madde Havuzunun Oluşturulması:

Ölçme aracının sahip olması gereken özellikler arasında yer alan geçerlilik bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikle karıştırmadan doğru olarak ölçebilme özelliğidir (Kubiszyn ve Borich, 2003, 301). Başka bir ifadeyle ölçmeyi amaçladığı şeyi ölçebilme derecesidir. Bunun için kapsam geçerliğine yönelik olarak belirtke tablosu hazırlama, uzman görüşlerini alma gibi istatistiksel olmayan ya da istatistiksel analizlerden de yararlanılabilir (Köşgeroğlu, Acat ve Karatepe, 2005). Ölçme araçlarının tek başına geçerli olarak nitelenemeyeceği, geçerliğin kullanılan ölçekten elde edilen sonuçlara bağlı olarak geliştirilen yorumlarla ilişkili olabileceği de ileri sürülmektedir (Popham, 2000, 94).

Veri toplama aracının geliştirilmesine, konu ile ilgili alanyazının taranması ve araştırmanın kuramsal kısmının yazılmasından sonra başlanmıştır. Veri toplama aracı, French ve Raven (1959) tarafından ilk defa kullanılan ve Raven (1993, 1999) tarafından geliştirilen güç sınıflandırması temel alınarak hazırlanmıştır. Veri toplama aracı likert ölçeği şeklinde geliştirilmiştir. Araştırmanın geçerliğini sağlamak için literatür taraması yapılmış ve madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturma aşamasında literatür taraması yapılarak güç konusu kuramsal olarak araştırılmış, ilgili kaynaklardaki anahtar kelimeler ve konu başlıkları not edilmiştir. Konu ile ilgili diğer alanlarda kullanılan yerli ve yabancı kaynaklarda hazırlanmış ölçekler incelenerek Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeğinde yer alması gereken kavramlarla ilgili ön çalışma yapılmıştır. Daha sonra, Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi 3. ve 4. Sınıflarda öğrenim gören 50 öğrenciye konu ile ilgili açık uçlu yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Eğitim fakülteleri öğretim programında yer alan öğretmenlik meslek bilgisi derslerini tamamlamış olmaları ve öğretim elemanlarının sınıf yönetimi yöntem ve tekniklerine ilişkin temel bilgileri edinmiş olmaları açısından en az 3. sınıfı bitirmiş öğrencilerden öğretim elemanları ile sınıf içerisinde dersler esnasında geçerli olan iletişim biçimi hakkındaki gözlemlerini ve deneyimlerini ayrıntılı olarak yazmaları istenmiştir. Literatür taraması sonunda hazırlanan kavramlara ve öğrenci görüşleri içerik analizi sonuçlarına göre 50 maddeden oluşan bir ölçek taslağı elde edilmiştir. Elde edilen taslak dil ve içerik açısından alan uzmanlarına incelenmiş, benzer maddeler elenerek olumlu ve olumsuz ifadelerden oluşan 40 maddeli ön uygulama taslağı ortaya çıkmıştır.

3.2.2. Uzman Görüşleri

Taslakta yer alan 43 ifade biçim, dil, alan ve bilimsel araştırma ilkelerine uygunluk ölçütleri bakımından incelenmesi için eğitim bilimleri alanında görev yapan dört öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuş, uzmanların görüşleri doğrultusunda çıkarılması, eklenmesi ve düzeltilmesi uygun görülen maddeler yeniden biçimlendirilerek veri toplama aracı son şekli verilmiştir. Daha sonra makine bölümündeki 15 öğrenciyle birlikte sorular yüksek sesle okunarak anlaşılmayan veya yanlış anlaşılan sorular yeniden düzenlenmiş, sonucunda 40 ifadenin yer aldığı bir taslağa son şekli verilmiştir. Bu maddelerden 13'ü olumsuz, 27'si olumlu önermelerden oluşmaktadır.

3.3.3. Uygulama

Dil ve içerik açısından gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra oluşturulan ölçek taslağındaki olumlu ve olumsuz ifadeler cevaplayıcılarda herhangi bir yanlılığa meydan vermeyecek şekilde taslak ölçekte dağıtılmıştır. Geliştirilen taslak 2010-2011 Öğretim Yılı Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Bilgisayar, Elektrik, Makine, Mobilya ve Dekorasyon ve Yapı Öğretmenliği Bölümleri 3. ve 4. Sınıf öğrencisi 280 öğrenciye uygulanmış, ölçek taslağından hatalı ve eksik doldurulanlar çıkarıldığında 274 madde geçerli kabul edilmiştir. Kabul edilen ölçek taslağına 35 tanesi bayan, 239 tanesi erkek öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Ölçeği cevaplayan öğrencilerden 78'i bilgisayar, 34'ü elektrik, 38'i makine, 61'i mobilya ve dekorasyon ve 62'i yapı bölümünde öğrenim görmektedir.

3.3.4. Faktör Analizi

Madde havuzunda toplanan, çeşitli aşamalardan geçerek geçerliliği test edilen ve ön uygulama ile gerçek gruba uygulanan taslak ölçekteki 40 maddeden hangilerinin işlediğini belirlemek amacıyla faktör analizi tekniği kullanılmış, her bir maddenin ayırt ediciliğine (madde-toplam test korelasyonları) bakılmıştır.

Bir ölçekteki maddelerin ölçülmesi istenen niteliği ölçüp ölçmediği ölçeğin geçerlik ile ilgilidir. Ölçekteki maddelerin aynı ya da çok yakın nitelikleri ölçüp ölçmediğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, yapı geçerliliğini ölçmek için uygulanan yöntemlerden biridir. Buna göre ölçekteki soruların, testin ölçtüğü varsayılan özelliği ölçüp ölçmediğini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek, bir niteliğin belirli bir boyutunu ölçtüğü zaman geçerli kabul edilmektedir. Bu analizlerde, tüm değişkenler arasındaki ilişkiler incelenir. Bu ilişkilere dayanılarak verilerin daha anlamlı ve özet olarak sunulması sağlanır. Faktör analizinde özellikle KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerlerinin yüksek olmasına özen gösterilmiştir. Bunu anlamı, belirli bir faktörün toplam varyans içinde diğer faktörlerden daha çok yoğunluk kazanmasıdır. Bu durumda faktör yükü düşük olan maddeler ölçekten çıkarılabilir (Balcı, 1994; Özgüven, 2004, 97).

Ölçme aracıda bulunması gereken bir diğer özellik de güvenilirliktir. Tutarlılık veya kararlılık olarak da nitelenen güvenilirlik, bir ölçme aracının sonraki tekrarlı ölçümlerde tutarlı sonuçlar üretmesidir. Diğer bir ifadeyle sonraki ölçümlerde de aynı veya büyük ölçüde benzer şekilde ölçüm yapmasıdır. Bu anlamda güvenilirlik bir düzey sorunudur. Bir ölçek çok güvenilir, oldukça güvenilir veya güvenilirliği oldukça düşük olabilir. Ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınmış olması güvenilirliğini sağlar. Uygulanan ölçekten elde edilen puanlar, aynı ölçme aracı aynı koşullarda tekrar uygulandığında önemli düzeyde farklılık gösteriyorsa ölçeğin güvenilirlik derecesinin düşük olduğu anlaşılır. Ölçme aracının küçük farkları belirleyebilme özelliği (duyarlılık), elde edilen sonuçların birbiriyle tutarlı olması, aynı şartlarda tekrar uygulanması durumunda birbirine benzer sonuçlar elde edilmesi (kararlılık) güvenilirliğin boyutları olarak görülür. Testin güvenilirliği

yapılacak istatistiksel analiz teknikleriyle belirlenebilir (Popham, 2000, 138; Kubiszyn ve Borich, 2003, 311; Özgüven, 2004, 83; Köşgeroğlu, Acat ve Karatepe, 2005).

Güvenirliğin belirlenmesi amacıyla madde analizi ile birlikte ölçeğin faktör yapısının incelenmiş ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Tablo 2' de güvenirlik analizi sonucu yer almaktadır.

Tablo 2. Güvenirlik (Cronbach Alpha) Katsayısı

Cronbach alpha	N
,917	34

Ölçeğe uygun maddelerin seçimi için faktör analizi yapılmıştır. Maddelerin faktör analizine uygun olup olmadığına ise KMO-Bartlett testi ile bakılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. KMO Bartlett Test Sonuçları

KMO		0.894
	X ²	4103.031
Bartlett	Sd	780
	p	0.000

KMO testi sonucuna bakıldığında, elde edilen sonuç, sınır değer olarak kabul edilen 0.70'den yüksektir. Bartlett Testi sonucunda ise $p = 0.000 < 0.05$ olduğundan 0.05 düzeyinde anlamlıdır. Elde edilen bulgulara göre, ölçek maddelerine faktör analizi uygulanabileceği görülmektedir. Deneme uygulaması kapsamına alınan 40 madde açıklayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Ölçülen özelliklerle ilgili temel faktörler ve yükleri belirlenmeye çalışılmıştır. Faktör konusunda bir kısıtlamaya gidilmemiş, temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçekteki faktör sayısı belirlenmiş, burada özdeğeri birin üzerinde olan faktörler değerlendirmeye alınmıştır. Maddelerden ise faktör yükleri 0.40' in üzerinde olanlar dikkate alınmış, aynı anda iki alt boyutu birden temsil edilen maddeler belirlenip ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk, 2004). Ayrıca, her bir madde için madde ölçek korelasyonuna bakılmıştır. Madde-ölçek korelasyonu 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olanlar ölçeğe alınmış, diğer maddeler ise ölçek dışı tutulmuştur.

Yapılan faktör analizi ve madde-test korelasyonu sonucunda, 1,8,17,19, 20 ve 26 numaralı maddelerin ölçekten çıkarılması uygun bulunmuştur. Kalan maddeler ise, 7 alt boyuta ayrılmıştır. Toplam varyansın %53.318 i açıklanmıştır. Her bir alt boyuta ait maddeler, faktör yükleri ve madde ölçek korelasyonları aşağıda verilmiştir.

3.2.5. Madde Toplam Korelasyonları

Madde toplam korelasyonu, ölçek maddelerinden alınan puanlar ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Madde toplam korelasyonları 0.30 ve üzerinde olmalıdır (Büyüköztürk, 2004). Ölçek için yapılan analiz sonuçlarında, madde toplam korelasyonlarının 0.36 ile 0.66 arasında değiştiği görülmektedir.

3.2.6. Temaların Belirlenmesi

KMO ve Bartlett Testi sonuçlarına göre ölçek maddelerine faktör analizi uygulanmış, sonucunda 34 madde ve 7 boyuttan oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Her bir boyutta yer alan maddeleri tanımlayacak ve anlam yönünden kapsayacak başlıklar belirlenerek aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

3.2.6.1. Kişisel Güç Boyutu.

Tablo 4. Kişisel Güç Boyutu

Madde No		Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
23	Alandaki güncel gelişmeleri takip ederler.	0.448	0.577
25	Mesleklerinde uzmanlıklarıyla ön plana çıkarlar.	0.408	0.583
28	Sahip oldukları kişisel yeteneklerle etkili bir öğretim sunarlar.	0.567	0.477
30	Sınıftaki öğretimleriyle öğrencilere örnek olurlar.	0.534	0.657
32	Öğrencileri cesaretlendirecek pekiştireçler kullanırlar	0.566	0.570
33	Dersleri eğlenceli bir şekilde işleyebilmek çaba gösterirler.	0.677	0.592
34	Öğrencilerin sorunlarını çözmek için çaba gösterirler.	0.602	0.552
38	Yeni bilgilerle öğrencilere farklı bakış açıları sunarlar.	0.696	0.620
39	Sınıf içi kurallar konusunda öğrencilerle işbirliği yaparlar.	0.701	0.636
40	İyi bir öğretmenin nasıl olacağını davranışlarıyla gösterirler.	0.678	0.663

Bu boyutta toplam 10 madde yer almaktadır. Maddelerin faktör yükleri 0.408 ile 0.701 arasında değişmektedir. Madde ölçek korelasyonları ise 0.477-0.663 arasında değerler almaktadır. Korelasyonların hepsi 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

3.2.6.2. Zorlayıcı Güç Boyutu.**Tablo 4.** Zorlayıcı Güç Boyutu

Madde No		Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
5	Öğrencilere karşı tutarsız davranırlar.	0.636	0.460
6	Öğrencileri tehdit edici ifadeler kullanırlar.	0.807	0.536
7	Öğrencileri küçük düşürücü sözler söylerler	0.687	0.554
9	Derslerde öğrencilere baskı uygularlar.	0.717	0.511
10	Gücünü öğrencilere verdiği notlardan alırlar.	0.516	0.507
27	Hoşlanmadığı öğrencilere kuralları katı olarak uygularlar.	0.464	0.429

Zorlayıcı Güç boyutuna bakıldığında, faktör yükleri 0.464 ile 0.807 arasında değişen toplam 6 maddeden oluştuğu görülmektedir. Bu 6 maddenin madde-ölçek korelasyonları ise en düşük 0.429 en yükseği ise 0.554 tür.

3.2.6.3. Karizmatik Güç Boyutu.**Tablo 5.** Karizmatik Güç Boyutu

Madde No		Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
2	Davranışları ile örnek olurlar.	0.462	0.481
3	Öğrencileri motive etme konusunda etkilidirler.	0.519	0.487
4	Bilgi düzeyleri girdikleri dersler için yeterlidir.	0.602	0.494
13	Öğrenci başarısını takdir ederler.	0.465	0.519
14	Öğretmenlik bilgisi yönünden başarılıdırlar.	0.663	0.577
15	Öğretmenliğe yakışır bir şekilde davranırlar.	0.614	0.644
21	Davranışları ile öğrencilerin saygısını kazanırlar.	0.420	0.630

Tablo 5 incelendiğinde, Karizmatik Güç Boyutunun 7 maddeden oluştuğu görülmektedir. Faktör yükleri 0.420- 0.663 aralığında değişmektedir. Madde ölçek korelasyonları ise, 0.481 ile 0.644 arasında değerler almaktadır.

3.2.6.4. Bilgi Gücü Boyutu.

Tablo 6. Bilgi Gücü Boyutu

Madde No	Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
18 Not konusunda adaletlidirler.	0.691	0.504
22 Güçlerini kişisel yeteneklerinden alırlar.	0.494	0.404
35 Notları konusunda öğrencilere gerekli açıklamaları yaparlar.	0.460	0.533
36 Öğrencilerin güvenini kazanmak için çaba gösterirler.	0.532	0.583

Bilgi gücü boyutu, 4 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yükleri 0.460-0.691 aralığındadır. Madde ölçek korelasyonları ise 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

3.2.6.5. Uzmanlık Gücü Boyutu.

Tablo 7. Uzmanlık Gücü Boyutu

Madde No	Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
16 Güçleri alanlarıyla ilgili uzmanlıklarından gelir.	0.476	0.592
19 Sınıfta bir lider gibi hareket ederler.	0.708	0.366
25 Mesleklerindeki uzmanlıklarıyla ön plana çıkarlar.	0.590	0.583

Bu boyutta yer alan 3 maddenin faktör yükleri sırasıyla 0.476, 0.708 ve 0.590 dır. Madde ölçek korelasyonları ise 0.593, 0.366 ve 0.583dür ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

3.2.6.6. Yasal Güç Boyutu.

Tablo 8. Yasal Güç Boyutu

Madde No	Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
11 Kanun ve yönetmelikler dışına çıkmazlar.	0.765	0.300
24 Yasalara saygılı olduklarını gösterirler.	0.519	0.517

Tablo 8 incelendiğinde, bu boyuta giren iki maddenin faktör yüklerinin sırasıyla 0.519 ile 0.765 olduğu görülmektedir. Madde ölçek korelasyonları ise sırasıyla 0.3 ve 0.517dir.

3.2.6.7. Anlayış Gücü Boyutu.

Tablo 10. Anlayış Gücü Boyutu

Madde No		Faktör yükü	Madde ölçek korelasyonu
31	Devamsızlık konusunda tolerans göstermezler.	0.820	0.364
37	Devam konusunda öğrencilere anlayış gösterirler.	0.710	0.395

Anlayış gücü boyutu 0.820 ve 0.710 gibi oldukça yüksek faktör yüklerine sahip iki maddeden oluşmaktadır. Madde ölçek korelasyonları düşük olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuç

Yüksek öğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının sınıf yönetiminde yaygın olarak başvurdukları güç türlerinin tespit edilebilmesi mevcut durumun resmedilmesi ve daha etkili bir öğretim gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Böylece hem öğrencilerin bu konuda bakış açıları hem de öğretim elemanlarının kendi durumları hakkında bilgi sahibi olmaları açısından Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeği geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

Araştırmada Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinin 3. ve 4. sınıflarındaki 273 öğrenciye 40 maddelik bir deneme formu uygulanmış, yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda 34 maddeden ve 7 faktörden oluşan Öğretim Elemanları Güç Türleri Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde alanyazında genel olarak izlenmesi önerilen madde havuzu oluşturma, ön uygulama, faktör analizi ve güvenilirlik hesapları aşamaları izlenmiştir.

KMO testi sonucu kritik değer olarak kabul edilen .70'den yüksektir. Bartlett Testi sonucunda ise $p = .000 < .01$ olduğundan .01 düzeyinde anlamlı olup 34 madde toplam varyansın 53.318'ünü açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

Deneme uygulaması kapsamına alınan 40 madde açıklayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Ölçülen özelliklerle ilgili temel faktörler ve yükleri belirlenmeye çalışılmıştır. Faktör konusunda bir kısıtlamaya gidilmemiş, temel bileşenler analizi ve Quartimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçekteki faktör sayısı belirlenmiş, burada özdeğeri birin üzerinde olan faktörler değerlendirmeye alınmıştır. Maddelerden ise faktör yükleri 0.40'ın üzerinde olanlar dikkate alınmış, aynı anda iki alt boyutu birden temsil edilen maddeler belirlenip ölçekten çıkarılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucuna göre, hiçbir faktör altında varlık gösteremeyen, iki faktörde birbirine çok yakın faktör yükleri alan, kendi başlarına birer faktör altında kalan

toplam 6 madde ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan 34 maddenin nihai forma alınması uygun görülmüştür. Bu maddelerden 13'ü olumsuz, 27'si olumludur.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonunda bazı boyutlarda iki madde kalmasına karşın genel güvenilirlik değerleri, toplam varyansın açıklanma oranı ile anlamlılık düzeyinin ölçek geliştirme standartlarına uygun olarak gerçekleştiğinden Öğretim Elemanlarını Değerlendirme ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Aslanargun, E. (2009). Okul Müdürlerinin Yönetimde Başvurdukları Güç Türleri (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslanargun, E., Kılıç, A. ve Eriş, H. M. (2011). Eğitim Müfettişlerinin Öğretmen Denetiminde Kullandıkları Güç Türleri Ölçeğinin Geliştirilmesi. 3. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi, Mersin Üniversitesi ve TEMSEN, 22-24 Haziran 2011, Mersin.
- Bachman, J. G., Bowers, D. G. ve Marcus, P. M. (1968). Bases of Supervisory Power: a Comparative Study In Five Organisational Settings. In A. S. Tannenbaum (eds) Control In Organisation (p.224-236). NY: Mc Graw Hill.
- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). Veri Analizi El Kitabı (4. Basım). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çıldır, T. K. (2008). Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Peter Blau'nun Sosyal Takas Kuramının Ankara İli İlköğretim Okullarında Uygulanma Durumu. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, EBE.
- Erchul, W.P., Raven, B.H., ve Whichard, S.M. (2001). "Social Psychologist and Teacher Perceptions of Social Power in Consultation". Journal of School Psychology, 39 (6), 483-497.
- French, J. R. ve Raven, B. (1959). The Bases of Social Power. In D.Cartwright ve A. Zander (Eds.). Studies in Social Power (p.259-269). Research Center For Group Dynamics, Institute For Social Research, University of Michigan.
- Hall, R. H. (1977). Organisations: Structure and Processes. London: Prentice Hall.
- Hoy, W. K. ve Miskel, C. G. (2001). Educational Administration Theory, Research and Practice. NY: Mc Graw Hill.
- Karasar, N. (2000). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kasapoğlu, M. A. (1999). Sağlık Sosyolojisi: Türkiye'den Araştırmalar. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Koçel, T. (1989). İşletme Yöneticiliği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.

- Köşgeroğlu, N., Acat, M. B. ve Karatepe, Ö. (2005). “Kemoterapi hastalarında Hemşirelik Bakımı Memnuniyet Ölçeği”. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 75-83.
- Kubiszyn, T. ve Borich, G. (2003). *Educational Testing and Measurement, Classroom Application and Practice, Seventh Edition*, USA: John Wiley and Sons Inc.
- Marshall, J. D. (1996). *Education in the Mode of Information.: Some Philosophical Consideration*. <http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-yearbook/96-docs/marshall.htm>. Erişim tarihi 15 nisan 2009.
- Myers, R. J. (1977). *Fear, Anger and Depression in Organisations: A Study of the Functional Consequences of Power (Doctoral Dissertation)*. St. John’s University.
- Nesler, M.S., Quigley, B.M., Aguinis, H, Lee, S.J. ve Tedeschi, J.T. (1999). The Development and Validation of a Scale Measuring Global Social Power Based on French and Raven’s Power Taxonomy, *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (4), 750-771.
- Ott, J. S. (1996). *Power and Influence*. In J. S. Ott (Eds.) *Classic Readings in Organizational Behaviour*. (p.379–388). Florida: Harcour Brace.
- Popham, W. J. (2000). *Modern Educational Measurement, Practical Guidelines for Educational Leaders*. USA: Allyn and Bacon, A Pearson Education Company.
- Raven, B. H. (1999). “Kurt Lewin Address: Influence, Power, Religion and the Mechanism of Social Control”. *Journal of Social Issues*, 55(1), 161-186.
- Ring, K. ve Kelly, H.H. (1959). A Comparison of Augmentation and Reduction as Modes of Influence. In D.Cartwright ve A. Zander (Eds.) *Studies in Social Power* (p.270–277). Research Center For Group Dynamics, University of Michigan.
- Özaslan, G. ve Gürsel, M. (2008). “Eğitim Yöneticilerinin Güç Tipi Tercihlerinin Değerlendirilmesi”. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 88-111.
- Özgüven, İ. E. (2004). *Psikolojik Testler* (6. Baskı). Ankara: PDREM Yayınları.
- Üstüner, M. (1999). *Okul Yöneticilerinin Öğretmenleri Etkilemekte Kullandıkları Güçler*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, SBE.
- Warren, D. I. (1968). “Power, Visibility and Conformity in Formal Organisations”. *American Sociological Review*, 33(6), 951-970.